

Tápió vidéke
Buszkirándulás 2021. július 17.
Részvett 31 fő

Kirándulásunk úticélja a közeli **Tápió vidék**, ahol szemezgetünk a természeti, történelmi és kulturális értékek közül. Van is miből szemezni, hisz a terület névadója az 59 km hosszú Tápió patak két forrásból ered: az Alsó-Tápió Pécel határában, a Felső-Tápió Isaszeg határában és a két ág Tápiószentmárton határában egyesül, majd folyik tovább a Jász-Nagykun-Szolnok megyei Újszász határáig, ahol a Zagyva folyóba torkollik. Útja során további vízfolyásokat is magába gyűjt, úgy mint a Hajta patak, a Gomba patak és egyéb kisebb patakok. A Tápió-vidék három, egymástól lényegesen különböző természetföldrajzi kistájhoz tartozik. A nyugati rész az Északi-középhegység legdélebbi, félszigetszerű nyúlványa, a Monor-Irsai dombság része. Jellemzői a jégkorszaki szélviharok által lerakott porból keletkezett löszhátak és völgyek. A Tápió-vidék középső részét az Alsó- és Felső-Tápió vizenyős árterülete, illetve az ezekből kiemelkedő két párhuzamos homokvonulat alkotja. A keleti rész a Hatvani-sík részét képezi. Tízezer éve még a szomszédos Jászság fő vízfolyása a Zagyva kanyargott ezen a területen. Később helyét a Gödöllői dombságból érkező Hajta-patak foglalta el, amelynek vize a Zagyva terjedelmes medreiben szétterülve nyílt vízi mocsarakat táplált. 1987-ben ezek megóvására alakult az önálló Hajta-mocsár Természetvédelmi Terület. A Tápió vidék változatossága ritkaságokban gazdag élővilág kialakulását tette lehetővé. E sokszínűség védelmében jött létre 1998. júliusban a Tápió–Hajta Vidéke Tájvédelmi Körzet. A tájvédelmi körzet mozaikos elrendezésű, három nagyobb és kilenc kisebb részegysége elszórtan helyezkedik el. Területe 4515 ha, amelyből 182 ha fokozott védeltséget élvez. A terület természetvédelmi kezelését a Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság látja el.

A terület kulturális értékei sem elhanyagolhatók. A Tápió-vidék több ezer éve lakott táj. Az ember folyamatos megtelepedését tanúsító legrégebbi emlékek az újkőkorból származnak. Fontos régészeti emlékek a földvárak, amiből 9 bronzkori és 1 Árpád-kori eredetű földvár előfordulása ismert a területen. A kistérség régmúltját mégis egy Kárpátmedencei régészeti kuriózum fémjelzi a Kr.e. V. századból származó "aranszarvas". Ez a szkíta ötvösremek a tápiószentmártoni Attila-dombon 1923-ban került elő. A honfoglalástól a törökkor végéig a Tápió-vidék falvakkal sűrűn behálózott terület volt. Itt haladt keresztül a középkor egyik jelentős kereskedelmi útvonala, a Szolnokot Pesttel összekötő Sóút. A török kiűzését kísérő harcok eredményeként a falvak jelentős része elnéptelenedett. Az 1700-as évek első két évtizedében történt újretelepítések következtében sorra épültek az egyházi épületek, a vidék lakói sorra hozták rendbe vagy emeltek új templomot, kápolnát, eleinte a barokk, később a klasszicizmus jegyében. A Tápió-vidéki települések XVIII-XIX. századi történelmének kiemelkedő építészeti emlékei a nemesi kastélyok és kúriák.

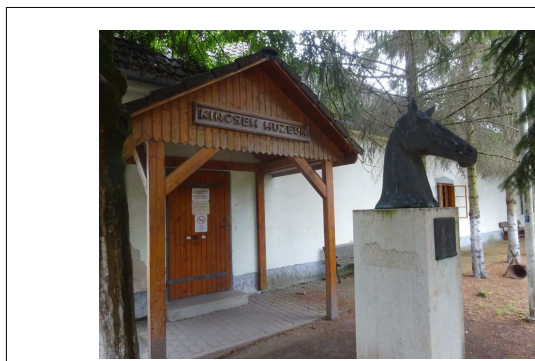
E sokszínű palettáról a mai kínálat: Tápiószentmártonban, ahol összefut a Tápió két ága, a Kincsem Lovaspark területén fekvő Attila domb, a Kincsem Múzeum és a park háziállat bemutatóhelyének meglátogatása. Ezt követően a Tápió vidék legrégebbi épségben fennmaradt katolikus templomának felkeresése Süllysápon (az egykori Tápiósüly falurészen), majd a délután folyamán Gomba természeti látnivalói mellett a község két templomának, Tájházának és kúriáinak felkeresése.

Reggel 7-kor a Népligetből indult buszunk első állomásunk **Tápiószentmárton** felé.

Az Alsó-Tápió-mente legnagyobb lélekszámú faluja, nagyközség. Újfalú részén található a Tápiópatak Y-szerű két szára, és itt lesz az Alsó- és Felső-Tápióból az egyesült ág. Ez a földrajzi elhelyezkedés meghatározza, hogy ősidők óta lakott hely, a régészeti leletek, mint a település határában feltárt 440 sírhelyet tartalmazó szkíta temető pedig bizonyítékai ennek. Az Árpád-korban a Káta-nemzetség telepedett meg ezen a tájon. Középkori temploma feltehetően Szent Márton tiszteletére volt felszentelve, innen eredhet a település neve, melynek első ismert okleveles említése a XV. század derekáról, 1459-ből származik. A törökök kivonulásakor elnéptelenedett, majd visszatelepült. Mai formáját az 1700-as évek közepén történt betelepítés alapozta meg.

A terület birtokosai közül a legnagyobb hírnevet a Blaskovich család szerezte. A jó nevű család tagjai közül mai programunkhoz ebecki Blaskovich Ernő mezőgazdász, úrlovas és lótenyésztő, mint a tápiószentmártoni ménes alapítója kapcsolódik. Az itteni ménesben nevelték a Kincsem nevű híres versenykancát is. A tápiószelei múzeumot alapító testvérpár, Blaskovich János és György nevéhez kötődik a már említett szkíta aranyszarvas megtalálása, majd 1938 és 1953 között a tápiószelei szkíta temető feltárása, amit a Magyar Nemzeti Múzeum régészei végeztek el. A kiemelkedő régészeti leletek előzménye a két testvér, különösen János érdeklődése Attila fapalotájának helye iránt. Attila városa című munkájában Priscos rhetor görög diplomata és történétíró II. Theodosius császár Attila hun király udvarába küldött követségéről írt beszámolója alapján a Dél-Tápió mentére feltételezte a találkozó helyét. Szinte kimérte az útvonalat és arra jutott hogy a jelenleg Atilla dombnak nevezett területen állhatott ez a palota. Ennek igazolására a Nemzeti Múzeum régészeit is meghívták akik az első ásatás során a kis, elektrontól vagyis arany, ezüst ötvözetből, a Kr.e. 6.században készült és pajzsdíszként használt szarvast találták.

Ide a Kincsem Parkba, az Attila domb lábához érkeztünk meg. Először a **Kincsem Múzeumot** jártuk be. A Kiállítási anyagban egy fegyvertörténeti kiállítást, egy régi parasztház keresztmetszetét, a múzeumot létrehozó Kocsi János életének és munkásságának, ezen felül a lovassport különböző szakágainak bemutatását tekintettük meg. Itt volt kiállítva Attila-fapalotájának látvány makettje, valamint egy gyönyörű hintó is. Az utolsó teremben ismerhettük meg a Csoda Kanca névről elhíresült Kincsem ló pályafutását. Kincsem 1874-ben született Tápiószentmártonban gróf Blaskovich Ernő birtokán. Élete során 54 versenyen indult, és meg is nyerte valamennyit. A múzeum után bejártuk a park területén működő háziállat bemutatót, ahol szamarak, baromfik, nyulak, szarvasmarhák, köztük szürkemarha, kecskék, de még tevék is láthatók, mellettük a legnagyobb számban ma is lovak élnek.

Ezután jó energiákat gyűjtöttünk magunkba az Attila-dombon. A domb gyógyító mágneses energiájáról vált híressé, és az elmúlt években a gyógyulni vágyók országos zarándokhelyévé vált

A Parkot elhagyva Tápióbicske, majd Nagykáta felé vettük az irányt, így érintettük azt a területet, ahol a Tápió-vidék leghíresebb és országosan ismert történelmi eseménye az 1849-es tavaszi hadjárat április 4-én vívott győztes tápióbicskei csatája, zajlott. A csata során fontos stratégiai szerep jutott a Nagykátát Tápióbicskével összekötő Tápió-hídnak. Az akkor veszedelmessé duzzadt Tápió és a környező mocsár ugyanis lehetetlenné tette a patakon való átkelést, így az egyetlen lehetséges átjutást a híd jelentette. Itt zajlott le a csata legvéresebb, egyben döntő ütközete, amelynek emlékét 1912. október 23-a óta a Honvédszobor őrzi. Megálltunk a hidnál és a szobornál.

Következő állomásunk **Sülysáp**, annak is sülyi városrésze volt, ahol megnéztük a Tápió-vidék legrégebbi épségben fennmaradt katolikus templomát, mely a térségben egyedülállóan a gótikus építészet stílusjegyeit őrzi (Kisboldogasszony templom). Magaslaton épült, szabadon álló, keletelt XV. századbeli gótikus építmény XVII. és XX. századi hozzáépítésekkel.

A szép templomból programunk utolsó állomása **Gomba** község felé vettük az irányt. Időre vártak minket a Tájháznál és mivel kicsit hamarabb értünk oda, ezért először megnéztük a löszmélyutat, melyet itt Nagy-, és Kis-szurdik néven neveznek. Az első az autót, a második gyalogos útnak van kiépítve egy lépcsősorral. A Kis Szurdik felső végén a Várhegyen 1858-ban Kubinyi Ferenc tárta fel a bronzkori „Pogányvár” erődítményrendszerének maradványait. Főleg kő- és csontszerszámok, valamint agyagedények kerültek elő, de akadt néhány átfűrt fejű bronztű is.

A szurdikok lábánál áll a első kúria az öt közül, amit láthatunk (bár csak kívülről), ez az egykori Patay kúria szép gesztenyefákkal a kapu előtt. Sajnos az épület elhagyottan áll és ez meg is látszik rajta. Bár látogatásunkkor egy póni köszöntötte a csoportot a kerítés másik oldaláról.

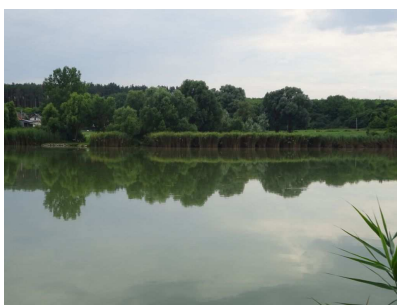
A kúriától a Gomba keleti határában lévő Gombai Halastóhoz mentünk, ahol megpihentünk kicsit a zöldben. A Tápió szinte minden települése mellett található egy felduzzasztott halastavat. Az itteni partja szépen rendben tartott, körbejárható az egész tó, de ezt most nem tettük meg, hanem visszamentünk a település központjába, ahol a Tájház előtt várt minket két kísérőnk: Pénzesné Jeles Ágnes, aki a Tájházat mutatta be és Tasi Péter aki a helytörténeti sétán volt vezetőnk.

A Tájházban, a két világháború közötti korszak gombai építési és berendezési szokásaira jellemző állapotot mutatják be a látogatóknak, így nekünk is, olyan érdekességekkel mint a „mászókémény” vagy a beépített masina. A tisztaszoba elrendezése a helyben szokásos jegyeket hordozza, különlegességei az uraság házából „megörökölt” berendezési tárgyak.

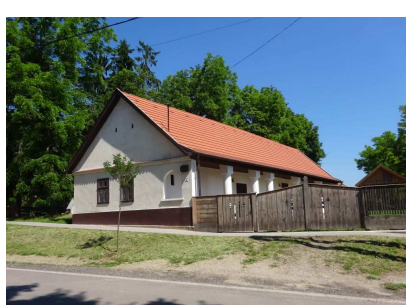
A helytörténeti sétát a Bárczay-Fáy-Scitovszky-Kenyeres-kúriánál kezdtük. A kúria nevét az egykori tulajdonosokról kapta. Az épületben, ahol jelenleg a polgármesteri hivatal működik, egykor Fáy András vendégeként megfordult Bajza József, Czuczor Gergely, Kazinczy Ferenc, Kölcsey Ferenc, Szemere Pál, Vörösmarty Mihály is. Az eredetileg barokk épületet 1810 körül klasszicista stílusban átalakították. Az utóbbi időben rendbe hozták az épület mögötti kertet (Kenyeres kert), ahol rövid természetismereti tanösvényt is kialakítottak mely az apró tavak és ligetek élővilágát, valamint az őshonos és tájidegen fákat mutatja be hasznos megfigyelési módszerekkel kiegészítve. A kerttel visszaidézik az egykori Fáy kertet, pergolával, szőlőtőkékkel, kis tóval.

Az utca túl oldalán három további kúria áll. Rögtön szemben a Máriássy-kastély, ahol egy éjszakán át őrizték a koronát, Debrecen felé menekítvén, jelenleg nem használják. Balra a tó felé haladva a Puky-Perczel-kúria - amelynek kertjében egy kőasztalnál Katona József írta a Bánk bán fejezeteit - felújított családi ház lett. Jobbra a Fáy kúriában működik jelenleg a település általános iskolája.

Az Abaúj vármegyéből származó fái Fáy család az oklevelekben igazolható legrégebb magyar nemes családok egyike. A legendárium szerint már II. András Szentföldi hadjáratában is hírnevet szerzett egy ősük. "Hivatalosan" IV. Béla királyi adománya volt a család névadója. Az történt, hogy a királyt a muhi csatából való menekülésében segítette két testvér, ezért 1243-ban Abaúj vármegye „Fay” nevű falvának odaajándékozásával jutalmazta meg hűségüket. Leszármazottjuk 1292-ben már Fáy-nak nevezte magát. A család két ágra szakadt, egyik maradt Abaúj vármegyében, a másik ága a 16. században Pest vármegyébe költözött Pécelen és Gombán is volt birtoka. Ebből az ágból származott **Fáy András, a hírneves író**. Szülei 1791-ben költöztek Gombára, apai nagypja birtokára. Ő tanulmányai, majd munkája folytán máshol élt, csak 1818-ban vonult vissza gombai birtokára gazdálkodni, hogy mellette életét teljes egészében az irodalomnak és a társadalmi tevékenységnek szentelhesse. De ez nem tartott sokáig, 1823-ban Pestre költözött – mint Pest vármegye tekintélyes vezetője – tevékenységét mindinkább a politikai és társadalmi téren fejtette ki.

Halastó

Tájház

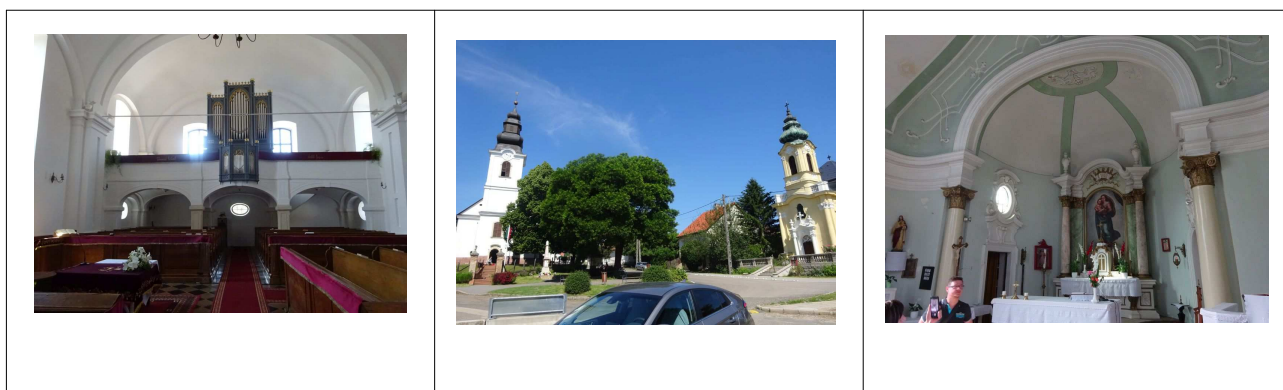
Fáy kúria – Általános iskola

Vezetőnkkel Tasi Péterrel a település központi terén álló két templomot hagytuk a látnivalók végére.

Először a Fogyókiváltó Boldogasszonynak szentelt katolikus templomba tértünk be. 1928-ban épült, eklektikus stílusú, egytornyos épület. Bent olyan érdekességgel, mint az oltárképen Raffaello Sixtusi Madonnájának másolata, és még a könyöklő angyalkákat is megtaláltuk az oltár két oldalán a gyertyatartók mögött.

A tér közepén áll a Református templom, ami 1776-ban épült, Jung József és Haber József munkájaként. Körülkerített, egyhajós későbarokk templom. Kelet felé néző főhomlokzata előtt lépcsős feljárat vezet fel, az utca felől kapuval lezárva. A templombelsőben olyan helyreállított eredeti részletekre hívta fel kísérőnk a figyelmet, mint a kőből faragott szószék. Orgonáját 1859-ben Komornyik Ferdinánd készítette.

A templom előtt kis tér, ahol a településről egy információs táblát is találunk. Egyébként minden említett épület rövid leírása és régi képek is bemutatásra kerülnek egy-egy információs táblán az épületek előtt. A település gazdag kultúrájának bemutatására már 8.éve Fáy túrát rendeznek, idén egy héttel a mi látogatásunk után.

Ezzel zártuk kirándulásunkat a Tápió vidéken, de még vissza fogunk térni, hisz rengeteg látnivaló maradt még.

Ez a szép út a VI. Kerület Terézvárosi Önkormányzat támogatásával valósult meg, amit tagjaink nevében ezúton is köszönünk.

Rimán Erika

idegenvezető, egyesületi tag

*felhasznált források: a települések és a látnivalók ismertetői, honlapok,
a fényképeket készítette: Rimán Erika*